

TIAME

1991 – 2017-YILLARDA MARKAZIY OSIYO DAVLATLARI

Reja:

1. Qozog‘iston Respublikasi.
2. Turkmaniston.
3. Tojikiston.
4. Qirg‘iz Respublikasi.

Qozog'iston Respublikasi

TIIAME

- **Qozog'iston** yoki **Qozog'iston Respublikasi** – O'rta Osiyoda joylashgan mamlakat. Ushbu davlat ma'muriy jihatdan 14 viloyat, viloyatlar esa audan (tuman) larga bo'linadi. Poytaxti – Nur-Sulton shahri. BMT a'zosi.
- Qozog'istonning eng yirik megapolis shaharlari Olmota, Nur-Sulton, Chimkent shaharlari hisoblanadi. Undanan keyingi yirikroq shaharlari esa Qarag'andi va Aqto'be. Qozog'iston yer maydoni bo'yicha (2 million 724,9 ming km²) jahonda 9-o'rinda turadi.
- Beshta davlat bilan chegaradosh, Shimol tarafida Rossiya bilan – 6 467 km, janubda – Turkmaniston – 380 km, O'zbekiston – 2 300 km va Qirg'iziston – 980 km, sharqida – Xitoy bilan – 1 460 km chegaradosh. Umumiy quruqlik chegarasining uzunligi – 13392,6 km hosoblanadi.
- Shuningdek, g'arbiy tarafida Kaspiy dengizi va janubda Orol dengizi suvlari yuvib turadi

Davlat ramzlari

Qozog‘iston Respublikasi

TIAME

- 1991-yil 16-dekabrda Qozog‘iston o‘z mustaqilligini e‘lon qildi. Shu yili bo‘lib o‘tgan prezidentlik saylovlarida Nursulton Nazarboyev Qozog‘istonning birinchi prezidenti etib saylandi.
- 1993-yil Qozog‘istonning yangi konstitutsiyasi qabul qilindi. Unda eng katta vakolatlar prezidentga berildi.

Hukumat iqtisodiy islohotlarni boshlab yubordi.

Qozog‘iston Respublikasi

TIAME

- 2007-yil fevralda N. Nazarboyev prezidentning vakolat muddatini yetti yildan besh yilga o‘zgartirish, parlament deputatlari sonini oshirish tashabbusi bilan chiqdi. Bu MDH davlatlarida keng tarqalgan siyosiy texnologiya bo‘lib, kons titutsiyada bir kishining ikki muddatdan oshiq prezident bo‘lishiga qo‘yilgan taqiqni chetlab o‘tishning yo‘li bo‘lib qoldi.
- N. Nazarboyev ham konstitutsiyaga kiritilgan o‘zgarishdan so‘ng prezidentlik saylovlarida yana o‘z nomzodini qo‘yish imkoniga ega bo‘ldi.
- 2010-yili Qozog‘istonning birinchi prezidenti – Elboshi to‘g‘risida qonun qabul qilindi. Ammo 2011-yili Mangistau viloyatida mehnat sharoiti va oylik maoshidan norozi bo‘lgan neft konlari ishchilarining mustaqillik davridagi eng yirik norozilik namoyishlari bo‘lib o‘tdi. Janaozen shahridagi tartibsizliklarda 15 kishi halok bo‘ldi, o‘nlab namoyishchilar qamoqqa olindi.
- 2015-yili bo‘lib o‘tgan navbatdan tashqari prezidentlik saylovlarida N. Nazarboyev g‘alaba qozondi.

Qozog‘iston Respublikasi

TIIAME

- Qozog‘iston – boshqaruvning prezidentlik shaklidagi unitar davlat. Amaldagi konstitutsiyasi 1995-yil 30-avgustdagi referendumda qabul qilingan; 1998-yil 7-oktyabrda o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritilgan.
- Davlat boshlig‘i – prezident (2019-yil apreldan Qosim-Jo‘mart Toqayev), u umumiy, teng va to‘g‘ridan-to‘g‘ri saylov huquqi asosida yashirin ovoz berish yo‘li bilan 5 yil muddatga saylanadi.
- Qonun chiqaruvchi hokimiyatni 2 palatali parlament (Senat va Majlis), ijroiya hokimiyatni bosh vazir boshchiligidagi hukumat amalga oshiradi.

Turkmaniston Respublikasi

- 1991-yil 26-oktabrda referendum o'tkazilib, unda qatnashganlarning aksariyati Turkmaniston mustaqilligi uchun ovoz berdi.
- 1991-yil dekabrda mamlakat MDHga a'zo bo'ldi.
- 1999-yildan Xalq Majlisi qaroriga ko'ra Saparmurod Niyozov davlat boshlig'i lavozimini umrbod egalladi. S.Niyozov hukumati muxolifatchi partiyalar faol iyatini taqiqladi. U «Turkmanboshi» unvonini oldi.

Turkmaniston Respublikasi

- Turkmaniston — betaraf davlat.
- 1995 yil 12 dekabr Turkmanistonga betarafligi kuni. Amaldagi Konstitutsiyasi 1999 yil 18 mayda qabul kilingan.
- Davlat boshlig‘i — prezident (2007 yildan Gurbanguly Berdimuhamedow).
- Qonun chiqaruvchi hokimiyatni Majlis (parlament), ijrochi hokimiyatni Vazirlar Mahkamasi (hukumat) amalga oshiradi.

Turkmaniston Respublikasi

- **Turkmaniston** — Markaziy Osiyodagi suveren davlat bo‘lib, shimoli-g‘arbda Qozog‘iston, shimol va sharqda O‘zbekiston, janubi-sharqda Afg‘oniston, janubdan Eron, janubi-g‘arbda va g‘arbdan Kaspiy dengizi bilan chegaradosh.
- Ashxobod — mamlakatning poytaxti va eng yirik shahri.
- Mamlakat aholisi 6 millionni tashkil etadi, bu O‘rta Osiyo respublikalarining eng pastidir.
- Turkmaniston Osiyodagi eng kam aholisi bo‘lgan davlatlardan biridir. Turkmaniston fuqarolari Turkmanistonliklar deb nomlanadi.

Davlat ramzlari

Turkmaniston Respublikasi

Mustaqillik yillari avvalida Turkmaniston iqtisodiyoti chuqur inqirozda edi. 1998-yili YIM hajmi 1991-yilga nisbatan ikki marta kamayib ketdi. Mamlakatda oziq-ovqat tanqisligi yuz berdi, aholining yashash darajasi keskin tushib ketdi. Bir qator kundalik iste'mol mollarini fuqarolar o'rtasida bepul tarqatish va xizmatlarni bepul ko'rsatish to'g'risida qaror qabul qilinishi

Turkmaniston Respublikasi

TIAME

- 2000-yillarning boshlaridan Turkmaniston inqirozdan chiqib oldi. Tabiiy boyliklar, birinchi o‘rinda tabiiy gazning juda katta zaxiralari ko‘plab mamlakatlar va transmilliy korporatsiyalarni o‘ziga jalb qilmoqda. Ammo so‘nggi yillarda jahonda uglevodorodlarga talabning pasayishi bilan Turkmaniston iqtisodiyotining o‘sinh sur‘atlari susaydi.
- 2015-yili mamlakatda boshlangan moliyaviy inqiroz 2016-yili yanada avjiga chiqdi.
- 2017-yil sentabr oyida Ashxobod shahrida Yopiq inshootlardagi V Osiyo o‘yinlari o‘tkazildi. Bu o‘yinlar Turkmanistonning sayyohlik salohiyatini oshirishga va chet el investitsiyalarining ko‘payishiga xizmat qilishi mumkin

Tojikiston Respublikasi

- **Tojikiston** Respublikasi— Oʻrta Osiyoning janubi-sharqida joylashgan davlat. Maydoni 143.100 ming km².
- Aholisi 8,486,300 kishi (2014). Gʻarbiy va shimoli-gʻarbiy tomonidan Oʻzbekiston bilan, shimoliy tomonidan Qirgʻiziston, sharqiy tomonidan Xitoy bilan va janubiy tomonidan Afgʻoniston davlatlari bilan chegaradosh.
- Poytaxti — Dushanbe shahri. Maʼmuriy jihatdan Togʻli Badaxshon muxtor viloyati, 2 viloyat va 45 tumanga boʻlinadi. Tojikistonning dengizga chiqish imkoniyati yoʻq.

Davlat ramzlari

Tojikiston Respublikasi

TIAME

- Tojikiston Prezidenti Emomali Rahmon.
- Bosh Vazir: Qohir Rasulzoda.

Tojikiston Respublikasi

TIAME

- 1991-yil 9-sentabr kuni Tojikiston o'z mustaqilligini e'lon qildi. Mustaqillikdan keyin mamlakatning turli mintaqalaridagi mahalliy elitalar o'rtasida hokimiyat uchun kurash qizib ketdi.
- Bu kurash 1992-yildan 1997-yilgacha davom etgan fuqarolar urushiga olib keldi. Urushdan mamlakat juda katta iqtisodiy zarar ko'rdi.
- 1994-yil 6-noyabrda Tojikiston konstitutsiyasi qabul qilindi va shu kuni o'tkazilgan prezidentlik saylovlarida Imomali Rahmonov Tojikiston Prezidenti etib saylandi.

Tojikiston Respublikasi

TIAME

- Tojikiston 2000-yil Yevroosiyo iqtisodiy hamkorligini ta'sis qilish to'g'risidagi shartnomani imzoladi.
- U Shanxay hamkorlik tashkil otiga, Kollektiv xavfsizlik to'g'risida shartnoma tashkilotiga qo'shildi.
- Tojikiston, Rossiya, Xitoy va Eron bilan hamkorlikda bir necha yirik investitsion loyihalarni amalga oshirishni boshladi.

Qirg'iz Respublikasi

- **Qirg'iziston** Respublika — O'rta Osiyoning shimoli-sharqida joylashgan davlat. Poytaxti — Bishkek shahri. Qirg'iziston BMTning a'zosi.
- Mamlakat shimolda Qozog'iston, g'arbida O'zbekiston, janubi-g'arbida Tojikiston va janubi-sharqida Xitoy Xalq Respublikasi joylashgan.
- Qirg'iziston aholisi bugungi kunda 6 million kishidan ortiq. Uning 72,6 % qirg'izlar, 14,34 % o'zbeklar, 10,65 % ruslar va 8,31 % 5% tojiklar boshqa turli millat vakillari tashkil qiladi.
- Umuman mamlakatda 80 dan oshiq millat va elat vakillari istiqomat qiladilar.

Qirg'iz Respublikasi

Qirg'iz Respublikasi

- 1991-yil 31-avgustda Qirg'iziston o'z mustaqilligini e'lon qildi. Shundan so'ng demokratik jarayonlar yanada chuqurlashib bordi, umumxalq prezidentlik saylovlari o'tkazilib, unda Asqar Akayev g'olib chiqdi.
- Mamlakatda demokratik islohotlarni o'tkazish, xalqaro tashkilotlar ko'z o'ngida Qirg'iz Respublikasini demokratik mamlakatga aylantirish borasida ko'p ishlarni amalga oshirdi.
- A. Akayev hokimiyatda turgan 15 yil ichida xalqning ahvoli yetarli darajada yaxshilanmadi.

- **2010-yilgi Qirg'izistondagi tartibsizliklar** mamlakat janubida (asosan O'sh va Jalolobod shaharlarida) 2010-yil 11-iyunida boshlangan, qirg'izlar va mahalliy o'zbeklarga nisbatan boshlagan keng miqyosli to'qnashuvlardir.
- Tartibsizliklar 2010-yil aprel oyidagi Qirg'izistondagi davlat to'ntarilishi natijasida davlat boshqaruvidan Kurmanbek Bakiyev ketishi, uning o'rniga muvaqqat hukumat kelishi va kelib chiqqan siyosiy inqiroz davomi o'laroq ko'rildi.

Qirg'iz Respublikasi

- 2010-yili «Aprel inqilobi» deb atalgan ommaviy harakat natijasida Kurbanbek Bakiyev hokimiyati ag'darib tashlandi. U oila a'zolari bilan mamlakatdan qochib ketdi.
- Mamlakatda tartibni saqlash uchun Roza Otunbayeva boshchiligida muvaqqat hukumat tashkil qilindi.

Qirg'iz Respublikasi

- 2011-yil oktabrda bo'lib o'tgan saylovlarda Qirg'iziston sotsial-demokratik partiyasi yetakchisi Almazbek Atambayev prezident etib saylandi.

Uyga vazifa

- 1. Mustaqillik yillarida Qozog‘iston iqtisodiyoti asosan qaysi sohalar hisobiga rivojlandi?
- 2. G.Berdimuhamedov prezident etib saylangandan so‘ng Turkmanistonning ichki siyosatida qanday o‘zgarishlar yuz berdi?
- 3. Tojikistonda fuqarolar urushi qanday oqibatlarga olib keldi?
- 4. Nima uchun Qirg‘izistonda A. Akayev prezidentligi davri norozilik va inqilobga olib keldi?